

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING AXBOROT MADANIYATINI KLASTERLI YONDASHUVLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH FUNKSIYALARI

Merganov Shuxrat Meyliyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo'lajak o'qituvchilarning axborot madaniyatini klasterli yondashuvlar asosida rivojlantirishning pedagogik funksiyalari tahlil qilinadi. Unda axborot madaniyati tushunchasining mazmuni, raqamli ta'lim muhiti sharoitida bo'lajak pedagoglardan talab etiladigan kompetensiyalar, klasterli hamkorlikning oliy ta'lim, maktab, axborot-resurs markazi, metodik xizmat, mahalla va raqamli platformalar bilan bog'liq imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so'zlar: axborot madaniyati, bo'lajak o'qituvchi, klasterli yondashuv, raqamli kompetensiya, pedagogik ta'lim, axborot savodxonligi, media savodxonlik, ta'lim klasteri, raqamli pedagogika.

KIRISH

Raqamli jamiyat sharoitida o'qituvchi shaxsining kasbiy tayyorgarligi faqat fan mazmunini bilish yoki an'anaviy metodik usullarni egallash bilan cheklanmaydi. Bugungi ta'lim jarayonida pedagog axborotni topish, saralash, tanqidiy baholash, qayta ishlash, raqamli vositalar orqali taqdim etish va o'quvchilarda mustaqil axborot bilan ishlash madaniyatini shakllantirishga mas'ul subyektga aylanmoqda. Shu sababli bo'lajak o'qituvchilarning axborot madaniyatini rivojlantirish oliy pedagogik ta'limning strategik vazifalaridan biridir. Axborot madaniyati bu faqat kompyuterdan foydalanish ko'nikmasi emas; u axborot ehtiyojini anglash, ishonchli manbani aniqlash, ilmiy va soxta axborotni farqlash, mualliflik huquqiga rioya qilish, raqamli muhitda etik muloqot yuritish va olingan ma'lumotni pedagogik vazifaga mos holda qo'llash qobiliyatini o'z ichiga oladi.

ASOSIY QISM

Klasterli yondashuvning asosiy mohiyati ta'lim subyektlari, resurslari va faoliyat shakllarini o'zaro bog'langan tizim sifatida tashkil etishdan iborat. Porter klasterlarni o'zaro aloqador institutlar, tashkilotlar va subyektlar majmui sifatida talqin qilib, ularning innovatsiya hamda samaradorlikni kuchaytirishdagi rolini asoslab bergan [4]. Pedagogik ta'limga tatbiq etilganda klasterli yondashuv bo'lajak o'qituvchining axborot madaniyatini alohida fan yoki qisqa muddatli trening orqali emas, balki ta'lim jarayonining barcha bosqichlari bilan uzviy bog'liq holda rivojlantirishni nazarda tutadi. Bunda talaba nazariy bilimni universitetda oladi,

axborot bilan ishlash ko'nikmasini mustaqil izlanishda mustahkamlaydi, maktab amaliyotida pedagogik vazifaga tatbiq etadi, metodik xizmat orqali tajriba almashadi va raqamli platformalarda o'z mahsulotini baholash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bo'lajak o'qituvchilarning axborot madaniyatini klasterli yondashuv asosida rivojlantirishning birinchi funksiyasi diagnostik funksiyadir. Bu funksiya talabaning axborot bilan ishlash darajasini aniqlash, uning kuchli va zaif jihatlarini belgilash, raqamli kompetensiya, media savodxonlik, ilmiy izlanish madaniyati va axborot xavfsizligi bo'yicha ehtiyojlarini o'rganishga xizmat qiladi. Diagnostika oddiy test bilan cheklanmasligi kerak; unda talabadan manba tanlash, bibliografik tavsif tuzish, internetdagi axborotning ishonchliligini baholash, plagiat xavfini aniqlash, raqamli taqdimot yoki dars ishlanmasi tayyorlash kabi amaliy topshiriqlar talab etilishi zarur. DigComp 2.2 raqamli kompetensiyani axborot va ma'lumotlar savodxonligi, kommunikatsiya, raqamli kontent yaratish, xavfsizlik va muammo hal qilish kabi yo'nalishlarda ochib beradi [3]. Bu mezonlar pedagogik diagnostika uchun ham asos bo'la oladi.

Ikkinchi muhim funksiya integrativ funksiyadir. Axborot madaniyati biror alohida fanning tor mazmuni sifatida emas, balki barcha pedagogik fanlar, metodika, psixologiya, amaliyot va ilmiy tadqiqot faoliyati bilan bog'liq kompetensiya sifatida shakllanadi. Masalan, "Pedagogika nazariyasi" fanida talaba ta'lim jarayonini axborotlashgan muhitda tashkil etish tamoyillarini o'rganadi; "Fan metodikasi"da raqamli resurslardan dars maqsadiga mos foydalanadi; "Ilmiy tadqiqot metodologiyasi"da ilmiy manbalar bilan ishlash, iqtibos keltirish va adabiyotlar ro'yxatini rasmiylashtirishni egallaydi; pedagogik amaliyotda esa bu bilimlarni real sinf sharoitida sinaydi. Klasterli model ana shu jarayonlar orasidagi uzilishlarni kamaytirib, axborot madaniyatining izchil shakllanishini ta'minlaydi.

Uchinchi funksiya metodik-loyihalash funksiyasidir. Bo'lajak o'qituvchi raqamli resurslardan tayyor material sifatida foydalanib qolmasdan, ularni ta'lim maqsadiga mos loyihalashi kerak. Masalan, dars uchun video, interaktiv test, infografika, elektron topshiriq, virtual muhokama yoki raqamli baholash vositasini tanlashda o'quvchilarning yoshi, mavzu murakkabligi, psixologik xususiyatlari va metodik maqsad hisobga olinadi. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers hujjatida o'qituvchilarni AKTdan ta'lim tizimida samarali foydalanishga tayyorlash, bu jarayonni milliy va institutsional maqsadlarga moslashtirish zarurligi ko'rsatiladi [2]. Demak, axborot madaniyati bo'lajak o'qituvchining texnik savodxonligi bilan emas, balki raqamli vositani pedagogik natijaga xizmat qildirish qobiliyati bilan o'lchanadi.

To'rtinchi funksiya kommunikativ hamkorlik funksiyasidir. Klasterli yondashuvda talaba faqat o'qituvchi bilan emas, balki maktab pedagoglari, metodistlar, kutubxonachilar, axborot texnologiyalari mutaxassislari, kursdoshlari va

o'quvchilar bilan hamkorlik qiladi. Bunday muhitda axborot madaniyati ijtimoiy xarakter kasb etadi. Talaba raqamli platformada muhokama yuritish, elektron portfolioni shakllantirish, guruh loyihasida axborotni taqsimlash, manbalarni baham ko'rish, onlayn etikaga rioya qilish va akademik halollik me'yorlarini saqlashni o'rganadi. Bu jarayon kelajakdagi kasbiy faoliyat uchun zarur, chunki zamonaviy o'qituvchi ta'lim kontentining yagona manbai emas, balki axborot oqimini tartibga soluvchi, yo'naltiruvchi va tanqidiy tahlilga undovchi tashkilotchidir.

XULOSA VA MUNOZARA

Bo'lajak o'qituvchilarning axborot madaniyatini rivojlantirish raqamli ta'lim sharoitida pedagogik tayyorgarlikning ajralmas qismidir. Axborot madaniyati talabaning texnik ko'nikmasi bilan cheklanmaydi; u axborotni izlash, baholash, tanlash, qayta ishlash, pedagogik vazifaga moslashtirish, etik me'yorlarga rioya qilish va o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Shuning uchun bu kompetensiyani alohida mashg'ulotlar orqali emas, balki izchil, tizimli va amaliy yo'naltirilgan pedagogik muhitda rivojlantirish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UNESCO. Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely! Media & Information Literacy Curriculum for Educators and Learners. — Paris: UNESCO, 2021. — 412 p. ISBN 978-92-3-100448-3.
2. UNESCO. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. — Paris: UNESCO, 2018. — 68 p. ISBN 978-92-3-100285-4.
3. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. — Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. — 134 p. DOI: 10.2760/115376.
4. Porter M. E. Clusters and the New Economics of Competition // Harvard Business Review. — 2018. — Vol. 76, No. 6. — P. 77–90.
5. Trilling B., Fadel C. 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. — San Francisco: Jossey-Bass, 2019. — 256 p.